

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Чугрій Н. А.

Донецька державна сільськогосподарська дослідна станція НААН України

У статті досліджено сучасний стан органічного виробництва продукції в Україні. Проаналізовано міжнародний досвід застосування органічного землеробства. Визначено перспективи розвитку органічного виробництва в сучасних умовах України, розкрито екологічні, соціальні й економічні переваги запровадження виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції в Україні. Охарактеризовано причини, які перешкоджають виробництву органічної продукції.

Ключові слова: сталій розвиток, органічне виробництво, органічне землеробство, аграрне підприємство, екологічно чиста продукція, сертифікація

На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки ступінь продовольчої та екологічної безпеки істотно обумовлена альтернативними технологіями в галузі сільського господарства. Нині серед таких систем найбільший розвиток отримало органічне сільське господарство. Проте, попри вживання державою та суб'єктами господарювання певних заходів, органічне сільське господарство та ринок органічної сільськогосподарської продукції досі залишаються недостатньо розвинутими. Існуюча ситуація в цій сфері потребує наукового обґрунтування еколого-економічних механізмів розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції та дослідження конкретних показників, що відображають вплив різних факторів на цей процес. Виходячи з цього, актуальним є питання дослідження економічних і екологічних аспектів органічного виробництва для формування ефективної стратегії його розвитку, спрямованої на виробництво екологічно безпечної продукції, підвищення агроекологічного іміджу країни і конкурентоспроможності сільського господарства на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Проблематика розвитку органічного сільського господарства постійно перебувала в полі зору багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених. Теоретичні концепції формування органічного сільського господарства, дослідження вітчизняного ринку органічної продукції розглядалися у роботах В.І. Артиша, Н.В. Бородачевої, О.М. Бородіна, О.М. Довгань, Т.О. Зайчук, Н.В. Зіновчук, М.І. Кобеця, О.В. Ковальової, О.І. Корніцької, Є.В. Милованова, В.М. Писаренка, О.І. Шкуратова, Т.О. Чайки, В.А. Чудовської та інших. Визнаючи внесок науковців і практиків у розробку питань розвитку органічного сільського господарства та формування ринку органічної продукції, слід наголосити, що існує низка проблем, які ще недостатньо досліджені й потребують подальшого опрацювання. Зокрема, розроблення еколого-економічних та організаційних засад розвитку, обґрунтування еколого-економічної ефективності, доцільності впровадження й державної підтримки виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств. На нашу думку, також відкритим залишається питання ціноутворення при виробництві органічної сільськогосподарської продукції.

Як наголошує О.І. Шкуратов у своїй монографії, науково-методичне забезпечення оцінки та організації органічного сільського господарства повинно розглядатися в контексті дотримання еколого-економічних імперативів розвитку виробництва та підвищення ефективності використання природних ресурсів, що дає змогу забезпечити задоволення суспільних потреб та дотримання вимог екологічної безпеки [1, с.8].

Необхідність вирішення наведених проблемних питань теоретичного і практичного значення органічного сільського господарства в аграрному секторі економіки визначають актуальність даного дослідження.

Мета дослідження - проаналізувати основні теоретичні підходи до трактування сутності органічного виробництва, обґрунтувати необхідності стимулювання виробництва органічної продукції аграрними підприємствами в Україні, визначити шляхи удосконалення ведення органічного землеробства в Україні через застосування зарубіжного досвіду країн-лідерів з виробництва органічної продукції.

Результати дослідження. Економічний розвиток України вимагає підвищення продовольчої безпеки держави, забезпечення населення високоякісними та екологічно безпечними продуктами харчування. Саме таку безпеку гарантує органічна продукція, виробництво якої нині є одним із пріоритетних напрямків розвитку сільського господарства Європейського Союзу й багатьох країн світу.

Як самостійний напрямок органічне сільське господарство започатковано з 1940-х років у США та Європі на противагу залежності від синтетичних добрив та засобів захисту рослин [1, с.10].

Аналіз літературних джерел дає підставу стверджувати, що більшість вчених поняття «органічне сільське господарство» ототожнюють з такими дефініціями як «органічне землеробство», «виробництво органічної продукції». Т.О. Чайка в своєму дослідженні визначає органічне сільське господарство як «багатофункціональну агроекологічну модель виробництва органічної сільськогосподарської продукції з певними цілями, принципами і методами, що ґрунтуються на ретельному менеджменті агроєкосистем» [2, с.18]. В свою чергу В.І. Артиш трактує органічне сільське господарство як «модель виробництва натуральної продукції, що ґрунтується на використанні біологічних та агротехнічних методів господарювання за встановленими правилами у визначених зонах» [3, с.117]. О.В. Ковальова акцентує увагу на тому, що органічне виробництво має здійснюватися на радіоактивно незабруднених ділянках без застосування антибіотиків, барвників та будь-яких інших неприродних (штучних) домішок [4, с. 54].

На нашу думку, змістовним є підхід до трактування сутності терміну «органічне сільське господарство» М.І. Кобеця. В своєму дослідженні він розглядає органічне сільське господарство як систему сільськогосподарського менеджменту агросистем, що ґрунтується на максимальному використанні біологічних факторів підвищення родючості ґрунтів, агротехнологічних та інших заходів, які забезпечують екологічно, соціально та економічно доцільне виробництво сільськогосподарської продукції і сировини [5, с. 8].

В українському законодавстві термін «органічне виробництво» взагалі не вживається, в противагу цьому використовується термін «виробництво органічної продукції». Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» трактує його як «виробничу діяльність фізичних або юридичних осіб, де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів, та на всіх етапах виробництва (виращування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів».

Вивчаючи міжнародний досвід компаній, які застосовували технологічні аспекти ведення органічного виробництва, слід відмітити, що таке господарювання має певний ряд переваг: сприяє відновленню природної родючості ґрунтів, підвищенню якості сільськогосподарських угідь, зменшенню шкідливих викидів, скороченню застосування штучних засобів хімізації та витрат невідновлюваних енергетичних ресурсів, чим забезпечують позитивний вплив на навколишнє природне середовище й екологічну ситуацію в країні, забезпечення споживчого ринку здоровою й якісною продукцією, зміцнення експортного потенціалу держави, забезпечення продовольчої безпеки в країні. Тому відзначається об'єктивна необхідність розвитку та впровадження органічного виробництва сільськогосподарської продукції. Але на противагу цьому, існує і ряд перешкод та недоліків ведення органічного господарства, а саме: низька кількість кваліфікованого персоналу, несформований попит на органічну продукцію, нерозвинений ринок органічної продукції, відсутність прямих дотацій.

У ряді зарубіжних країн виробництво органічної продукції розвивається близько 40 років, чому сприяють державні органи влади, прямо чи опосередковано підтримуючи виробників такої продукції [1, с.26]. Україна тільки вступила на шлях переходу від традиційного до органічного виробництва та потребує врахування міжнародного досвіду задля формування власного ефективного механізму розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Нами було проаналізовано досвід країн, які вже достатньо довго не застосовують хімічних препаратів при виробництві органічної продукції та перейшли на органічний етап розвитку.

Під органічним виробництвом у світі зайнято 43,7 млн. га земель або близько 1% від загальних площ фермерських земель світу. Якщо проаналізувати статистичні дані країн бачимо, що найбільші площі сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічне виробництво, розташовані в США, Німеччині, Франції.

За даними Науково-дослідного інституту органічного сільського господарства в 2017 році світовий ринок споживання органічних продуктів становив близько 60 млрд. дол. (на 170 % більше порівняно з 2001 р.) та має стійку тенденцію до зростання. Наразі в світі налічується понад 1,9 млн. виробників органічної продукції. До країн з найбільшою площею органічних сільськогосподарських земель відносять Австралію, Аргентину, США, Китай. В Європі найбільші площі органічних сільськогосподарських земель знаходяться в Іспанії (1,2 млн. га), Італії (1,2 млн. га) та Німеччині (1 млн. га) (табл. 1).

Таблиця 1. Країни світу з найбільшою площею, зайнятою під виробництвом органічної сільськогосподарської продукції (2016 р.)

Країна	Площа, зайнята під виробництвом органічної сільгосппродукції, га	Частка, %	Надання державної підтримки
США	3,5 млн.	4,1	20 дол./га
Німеччина	1 млн.	6,3	від 170 до 750 євро/га
Франція	1,2 млн.	4,7	від 80 до 900 євро/га
Польща	600 тис.	4,0	від 66 до 394,5 євро/га
Туреччина	500 тис.	3,5	7,7 євро/га
Швеція	520 тис.	17,1	від 71 до 849 євро/га
Швейцарія	123 тис.	6,0	від 162 до 970 євро/га
Нідерланди	60 тис.	2,2	до 650 євро/рік на 1 госп-во
Австрія	550 тис	20,3	від 95 до 600 євро/га

Джерело: [6].

Регіони з найбільшими площами органічних сільськогосподарських земель - це Океанія (12,2 млн. га, або 32 % світових органічних земель) та Європа (11,2 млн. га - 30 %), за ними слідує Латинська Америка (2,8 млн. га), Азія (3,2 млн. га), Північна Америка (3 млн. га) та Африка (1,1 млн. га) [1, с.27].

Варто зазначити, що розвиток органічного сектора істотно залежить від державної підтримки, основою якої в більшості країн світу є надання субсидій. Наприклад, у більшості країн-членів ЄС субсидування здійснюється в розрахунку на один гектар земельної площі залежно від призначення сільськогосподарських земель (табл. 1). Звичайно, органічний сектор потребує державної підтримки шляхом надання фінансової допомоги, пільгового кредитування та оподаткування. Нажаль, в Україні відсутні дотації та субсидії з боку держави для підтримки товаровиробників органічної продукції. Підтримку держави ми бачимо в встановленні державного замовлення на виробництво органічної сільськогосподарської продукції, надання безвідсоткових позик чи субсидування відсоткових ставок або компенсація витрат на сертифікацію.

На рис. 1 представлена інформація стосовно питомої ваги угідь, зайнятих під органічним землеробством в 2017 р. Слід відмітити, що найвища питома вага угідь під органічним виробництвом у Австрії – 20,3%.

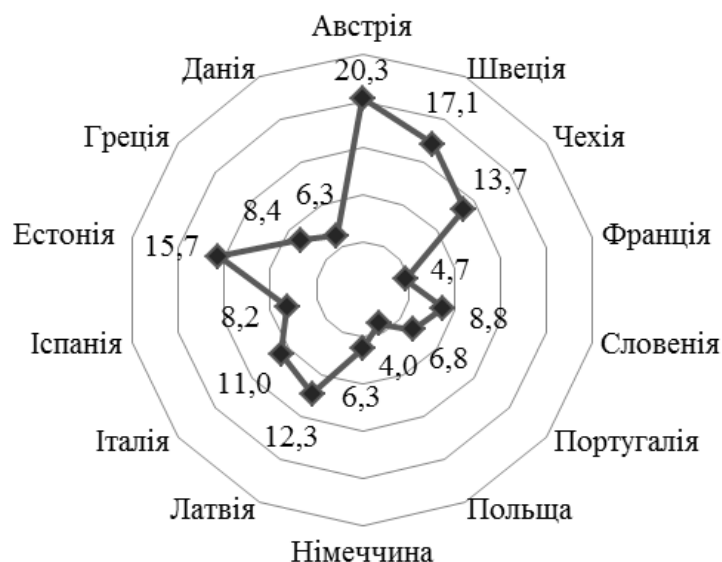

Рис. 1. Питома вага угідь, зайнятих під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських земель, %

Джерело: розроблено автором за [6].

Україна належить до найпотужніших аграрних країн світу. Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Україна має унікальну можливість зайняти одне з провідних місць серед виробників органічної продукції. За площею земель, зайнятих під органічне виробництво, Україна серед країн Європи займає 11 місце.

Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає вже понад чотириста тисяч гектарів. Частка сертифікованих органічних площ серед загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає близько 1%. Україна посідає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур [1, с.84].

Варто зазначити, що спостерігається позитивна тенденція поступового розвитку вітчизняного виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Позитивна динаміка виробництва органічної продукції та формування її відповідного ринку свідчить про взятий в Україні старт на екологізацію землеробства (рис. 2). Так, окрім зростання обсягів площ та кількості господарств, що здійснюють виробництво органічної продукції, протягом останніх трьох років відбувається послідовне наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження вітчизняної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, соки, сиропи, сухофрукти, мед, м'ясні та молочні вироби.

У 2016 році в Україні нараховувалося 360 сертифікованих органічних господарств, середній розмір яких становив близько 2 тис. гектарів. За даними з офіційного сайту Органік Стандарт в 2017 році їх кількість вже становила 424 підприємства. Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Київській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях. Що стосується Донецької області, зареєстровано 3 оператори: ТОВ «АФ «Гермес» (м. Краматорськ), ТОВ «Донфільтр» (м. Маріуполь), ФОП Тітомир Наталія Вікторівна (м. Краматорськ) [7].

В Україні сертифіковано 16 видів органічних продуктів, а саме: крупи зернобобових і зернових культур, овочі, фрукти, ягоди, виноград, молоко, м'ясо, гриби, горіхи, мед. До сертифікованих продуктів переробки належать: пластівці, джеми, сиропи, соки, масла, борошно і консервовані овочі та фрукти.

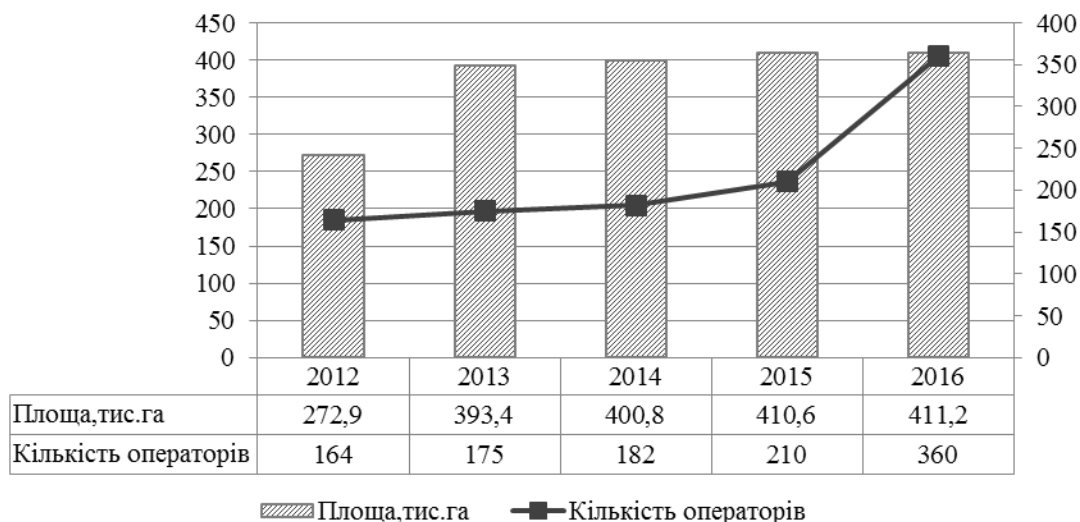

Рис. 2. Динаміка показників, які характеризують розвиток органічного сільськогосподарства в Україні, 2012-2016 рр.

Джерело: розроблено автором за [6].

З загальної площі сільськогосподарських угідь під органічне виробництво найбільшу площу мають зернові культури (48 %). Все більше європейських органічних компаній бажають замінити органічну сою з Китаю та Індії на сою європейського походження. Таким чином, Україна як провідний європейський виробник соєвих бобів також розглядається як новий постачальник органічних соєвих бобів.

Зараз є всі підстави говорити про те, що в Україні формується культура споживання органічних продуктів, і, отже, з'явився потенціал для розвитку цього сегмента агропродовольчого ринку. За оцінками Федерації органічного руху України, внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні за останнє десятиліття зріс більше, ніж у 40 разів і становив приблизно 17 млн. євро (рис. 3).

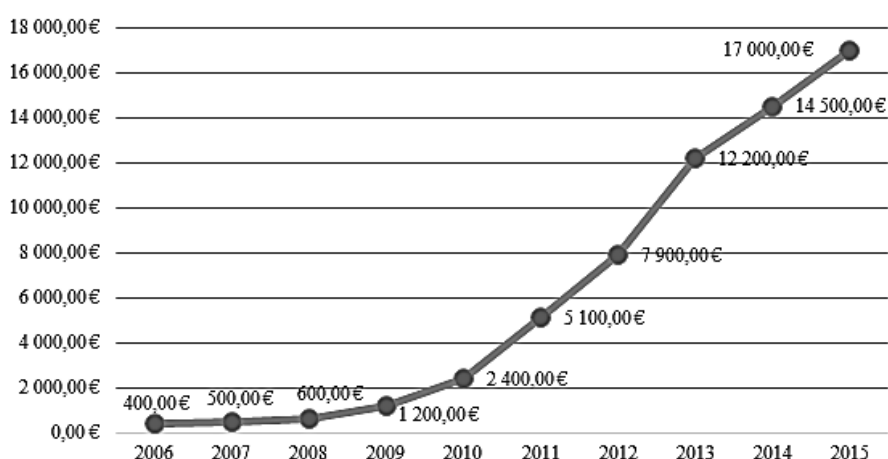

Рис. 3. Динаміка зростання внутрішнього ринку органічних продуктів в Україні, 2006-2015 рр.

Джерело: розроблено автором за [6]

Україна є світовим лідером з виробництва органічного меду та займає провідні позиції за площею сертифікованих угідь: зернові – 4-те місце, соняшник – 5-те, олійні культури – 5-те, овочі – 9-те. Лідерами органічного агровиробництва в Україні є ПП «Агроєко-

логія» (Полтавська обл.), ТОВ «Кварк» (Полтавська обл.), група компаній «Етнопродукт» (Чернігівська обл.), ТОВ «Галекс-Агро» (Житомирська обл.), ТОВ «Агрофірма «Поле» (Черкаська обл.), ТОВ «Галс ЛТД» (Чернівецька обл.), ПП НСНФ «Соевий вік» (Кіровоградська обл.), ТОВ «Дарлісад» (Волинська обл.).

Цінним для України має стати зарубіжний досвід розвитку органічного сільського господарства. У зв'язку з визнанням України як надійного партнера та якісного постачальника органічних продуктів на міжнародній арені, існує перш за все необхідність створення потужного внутрішнього ринку.

У структурі товарної органічної продукції провідні позиції займає пшениця озима – понад 31%, соняшник – 27 %, ячмінь - 5 %. Зазначені дані свідчать про стрімкий розвиток вітчизняного ринку органічної продукції, хоча рівень споживання такої продукції на душу населення в Україні в 2016 р. становив лише 0,10 євро/на рік. При цьому найбільшими споживачами органічної сільськогосподарської продукції є європейські країни. Рівень їх споживання на душу населення графічно представлений на рис. 4 [1, с.83].

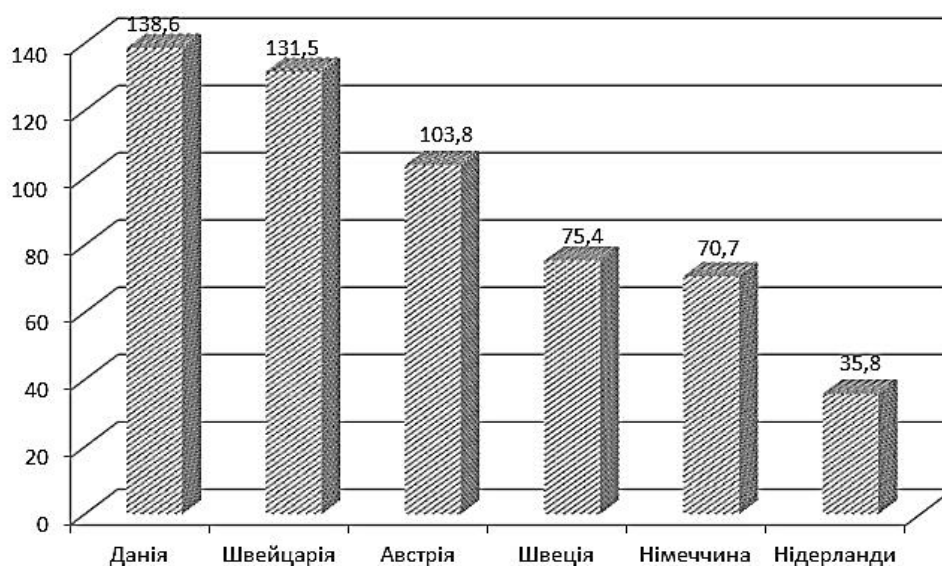

Рис. 4. Європейські країни з найбільшим рівнем споживання органічної сертифікованої сільськогосподарської продукції, євро/на рік

Джерело: складено автором за [1, с.84].

Українська органічна продукція експортується, переважно, у країни ЄС. За даними Мінагрополітики, експортними позиціями є зернові та олійні культури, ягоди, чорниця, березовий сік, гарбузове насіння, гірчиця, яблучний концентрат. За даними компанії «Органік Стандарт» в 2016 р. з України в інші країни було поставлено 165 тис. тонн товару, що в 2,5 рази більше, ніж у 2015 році. У грошовому виразі це 40 млн. євро. Тобто можна зробити висновок, що внутрішній ринок органічної продукції ще недостатньо розвинений, а орієнтований на експорт. Вітчизняних товаровиробників на міжнародному ринку приваблює ціна, наприклад: на міжнародних ринках тонна органічної пшениці коштує 260-280 євро, тоді як на внутрішньому ринку 150 євро. Також великий попит за кордоном спостерігається на заморожені ягоди і плодіву продукцію (яблука), в свіжому вигляді і переробленому. Такий сегмент, як свіжі овочі, зелень, плоди, молочні продукти, знаходить свого споживача на внутрішньому ринку.

Проте значна частина органічної сільськогосподарської продукції (близько 80 %) експортується за кордон через недостатню розвинутість внутрішніх ринків збуту. Головним експортним ринком для українських органічних продуктів є Європейський Союз. Нідерланди, Німеччина, Швейцарія, Чехія, Польща, США, Канада, Італія, Греція, Ізраїль, Молдова та Норвегія є головними країнами, до яких експортується органічна продукція з

України. Країни Близького Сходу, такі як Об'єднані Арабські Емірати, вже починають цікавитися українськими сертифікованими органічними продуктами [8, с.97].

У зв'язку з наявністю низки особливостей при виробництві органічної продукції, зокрема здійсненням процесу сертифікації, недосконалістю нормативно-правової бази, зниженням урожайності під час перехідного періоду, вищою трудомісткістю, вищими цінами на органічну сировину тощо спостерігається зростання собівартості такої продукції. Внаслідок цього помічається істотна диференціація в цінах на традиційну та органічну сільськогосподарську продукцію - в середньому вдвічі. В табл. 2 представлена інформація щодо порівняння цін на традиційні та органічні сільськогосподарські культури.

Таблиця 2. Ціни на органічну й традиційну сільськогосподарську продукцію у 2016-2017 рр.

Сільськогосподарська продукція	Ціна на традиційну продукцію, UAH	Ціна на органічну продукцію, UAH	Органічна надбавка до ціни, %
Продовольча пшениця	3900-5000	8500	89
Кормова пшениця	3550-4400	6000	50
Кукурудза	3550-4500	6000	50
Соеві боби	9500-10000	16800	71
Соняшникове насіння	9800-10700	16000	55

Джерело: [6]

Органічна надбавка знаходиться у межах від 50 до 90 %. Однак ціни на органічну продукцію залежать не лише від виробничих витрат, але й обсягу інвестицій, обмеженістю попиту, причиною чого є низька платоспроможність населення та недостатня обізнаність про переваги органічної продукції, цінової політики та ринкової стратегії підприємства, якості товару, додаткових послуг і сервісу. При цьому товаровиробник має виходити з того, що споживач самостійно оцінюватиме головні переваги продукції: якість, безпечність, корисність тощо.

Згідно зі світовими вимогами органічна система сільського господарства та її продукція повинна відповідати певним стандартам до виробничих процесів, які спрямовані на підтримку оптимального стану екосистеми на соціальному, екологічному та економічному рівнях. Органічна якість продукції підтверджується сертифікатом, виданим акредитованим компетентним сертифікаційним органом. В Україні функціонує 12 іноземних та 1 український сертифікаційні органи – Органік стандарт. Якщо продукція сертифікована, то обов'язково наноситься логотип, який підтверджує якість цієї продукції. В той же час, заборонено використовувати напис «органічний продукт», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний» у власних назвах продуктів та торговельних марках при рекламуванні, якщо продукція не пройшла сертифікацію [9, с. 204].

Перспективи в Україні як великої аграрної держави просто неймовірні, світові тренди розвитку сільського господарства підтверджують, що майбутнє саме за біотехнологіями. Науковцями Національної академії аграрних наук України розроблена карта придатності земель для виробництва органічної продукції (рис. 5). Ми бачимо, що потенціал для розвитку органічного сектора в Україні величезний. Це 8,0 млн. га екологічно чистих земель, низький рівень використання пестицидів та хімічних добрив, забезпеченість аграрної сфери економіки робочою силою, міцні традиції ведення сільськогосподарського виробництва, експортна привабливість органічної продукції для країн ЄС.

Таким чином, потенціал України для розвитку органічного сільськогосподарського виробництва розкривається у наступному:

- достатня кількість суб'єктів господарювання, готових виробляти органічну сільськогосподарську продукцію та її потенційних споживачів;
- наявність значних площ родючих ґрунтів;
- незначний рівень використання гербіцидів, пестицидів і мінеральних добрив;
- збільшення робочих місць унаслідок підвищеної трудомісткості при веденні органічного виробництва.

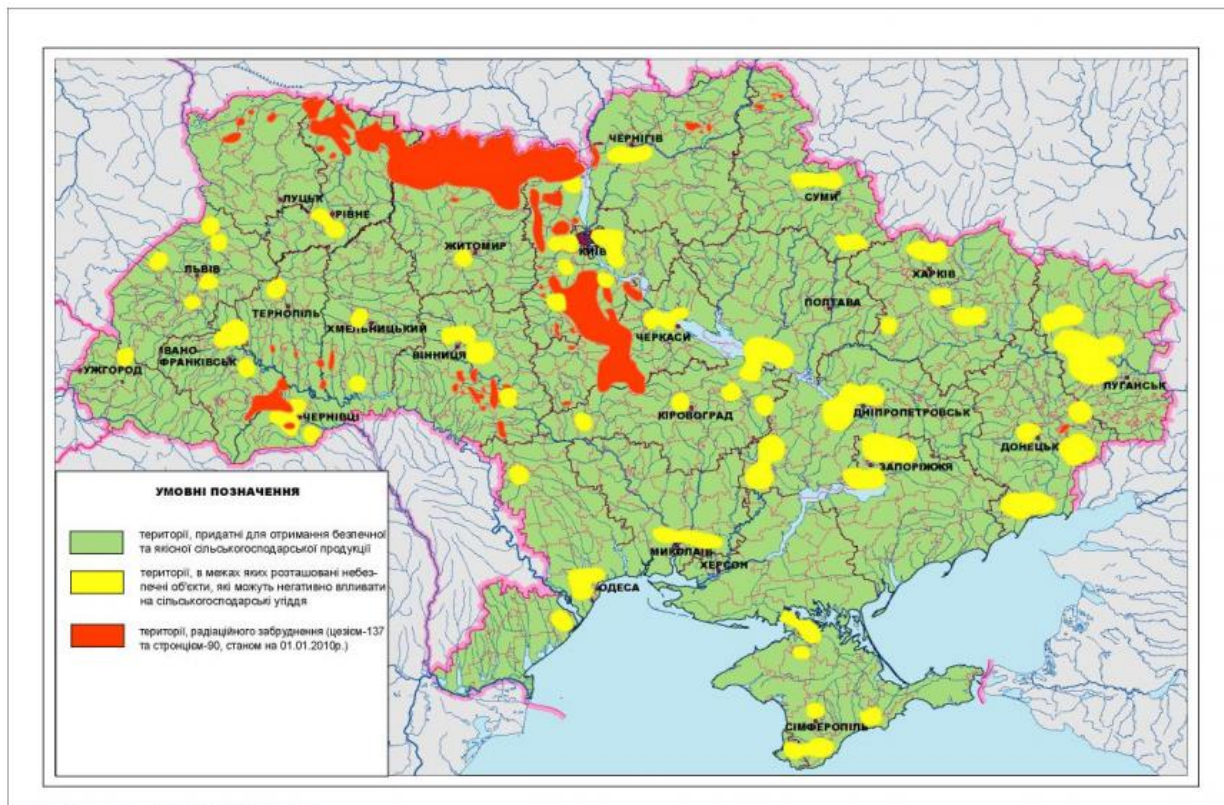

Рис. 5. Карта придатності земель для виробництва органічної продукції в Україні
Джерело: [10].

Про значний потенціал органічного виробництва в Україні свідчать наступні дані. Так, на кінець 2017 року німецькі трейдери намагались придбати в Україні 100 тис. тонн органічної пшениці. Вітчизняні виробники з органічним сертифікатом ЄС змогли запропонувати тільки 10 тис. тонн із загальних 20-ти вироблених в Україні. Тобто, попит на українську органічну продукцію з боку міжнародних партнерів доволі високий.

Незважаючи на високу рентабельність органічного виробництва, перспективи для його ведення на території України, в сучасних економічних умовах розвиток органічного сільського господарства відбувається надзвичайно повільно, навіть попри намагання держави підтримати цей сектор економіки шляхом подальшого розроблення й удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, яка створила б умови для законодавчого визнання та захисту органічної продукції, формування національної системи сертифікації, державної підтримки й стимулювання розвитку органічного виробництва.

Розглянувши основні світові тенденції розвитку і ведення органічного виробництва зарубіжних країн та вивчення стану вітчизняного ринку можна виділити основні шляхи удосконалення розвитку органічного землеробства, розвиток якого напряму залежить від синергії трьох складових: виробника органічної продукції, регіональних центрів та підтримки держави (табл. 3).

Висновки. Органічне виробництво є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства, яке дозволяє реалізувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально-економічної і природно-ресурсної збалансованості і має на меті забезпечення суспільства безпечними та якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища.

Проте поряд зі здобутками, органічне землеробство має ще багато перешкод у своєму поширенні. Адже несформований ринок органічної продукції, недосконале законодавство гальмують розвиток цієї прогресивної системи.

Таблиця 3. Рекомендації щодо удосконалення виробництва органічної продукції в Україні

Пропозиції виробникам (на мікрорівні)	Пропозиції регіональним центрам (на мезорівні)
<ul style="list-style-type: none"> - упроваджувати у виробництво інноваційні технології вирощування органічної продукції; - забезпечувати подальше виробництво органічної продукції за рахунок власного вирощування сировини (кормів для тваринництва, органічних добрив для рослинництва) 	<ul style="list-style-type: none"> - поширювати інформацію про постачальників органічної сировини; - поширювати інформацію для населення щодо важливості споживання органічної продукції через власну електронну сторінку, публікації щотижневої газети та інші засоби масової інформації; - вживати заходів щодо підвищення кваліфікації виробників органічної продукції
Пропозиції державі (на макрорівні)	
<ul style="list-style-type: none"> - встановити квоти на ціни для органічної продукції; - розробити систему дотацій; - розробити програму впровадження технологій виробництва органічних добрив; - впровадити програму підтримки сертифікації продукції 	

Джерело: розробка автора

Сучасними головними мотивуючими факторами для українських сільськогосподарських підприємств у цьому напрямку є можливість реалізувати органічні продукти за кордон або просто зменшити собівартість виробництва, користуючись економічними перевагами органічних технологій. Тому одним із нагальних завдань у сфері органічного виробництва є запровадження належної державної політики, розроблення відповідного нормативно-правового забезпечення та його гармонізація зі світовими системами сертифікації, що дасть можливість наростити обсяги виробництва та споживання такої продукції, розширити зовнішній ринок.

Список використаних джерел

1. Шкуратов О.І., Чудовська В.А., Вдовиченко А.В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку: Монографія. – К.: ТОВ «ДІА», 2015. – 248 с.
2. Чайка Т.О. Розвиток органічного виробництва в аграрному секторі економіки: дис... канд. екон. наук: 08.00.03 / Чайка Тетяна Олександрівна. – Миколаїв, 2012. – 322 с.
3. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні / В. І. Артиш // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 117–120.
4. Ковальова О. В. Формування системи регулювання розвитку еколого-спрямованого сільськогосподарського виробництва / О. В. Ковальова // Агроінком. – 2008. – № 3/4. – С. 53-58.
5. Кобець М. І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку. Досвід використання технологій органічного землеробства в Україні / М. І. Кобець // Аграрна політика людського розвитку. – Київ. – 2004. – 22 с.
6. Органічне виробництво в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/23346>
7. Офіційний сайт «Органік стандарт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organicstandard.com.ua>
8. Дудар В. Особливості формування ринку аграрної продукції органічного походження в країнах ЄС / В. Дудар // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – № 1. – С. 94-101.
9. Довгань О.М., Мандибура Я.В. Органічне виробництво: сутність, об'єктивна необхідність, ефективність / О.М. Довгань, Я.В. Мандибура // Сталий розвиток економіки. – № 1(18). – 2013. – С. 200-206.
10. Кузін Н. В. Еколого-економічний механізм реабілітації деградованих і малопродуктивних земель сільськогосподарського призначення : автореф. дис. ... д-ра екон. наук :

спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Кузін Наталія Василівна ; Нац. акад. аграрних наук України, Ін-т агроекології і природокористування. – Київ, 2017. – 40 с.

References

1. Shkuratov OI, Chudovskaya VA, Vdovichenko A.B. Organic agriculture: ecological and economic imperatives of development. Kyiv: DIA. 2015. 248.
2. Chaika T.O. Development of organic production in the agrarian sector of economy. Mykolayiv. 2012. 322.
3. Artish V.I. Organizational-economic prerequisites for the formation of the market of environmentally friendly products in Ukraine. 2009. 2. : 117-120.
4. Kovaleva O. V. Formation of the system of regulation of the development of ecologically directed agricultural production. 2008. 3/4 : 53-58.
5. Kobets MI Organic agriculture in the context of sustainable development. The Experience of Using Organic Agriculture Technologies in Ukraine. Kyiv. 2004. 22.
6. Organic production in Ukraine [Internet]: Available from: <http://minagro.gov.ua/node/23346>.
7. Official site "Organic standard" [Internet]: Available from: <http://www.organicstandard.com.ua>.
8. Dudar V. Features of the formation of the market of agrarian products of organic origin in the EU. 2007. 1. : 94-101.
9. Dovgan O.M., Mandibura Y.V. Organic production: essence, objective necessity, efficiency. 2013. 1(18). : 200-206.
10. Kuzin NV Ecological-economic mechanism of rehabilitation of degraded and unproductive agricultural lands. Kyiv. 2017. 40.

ОРГАНИЧЕСКОЕ ПРОИЗВОДСТВО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ КАК ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

Чугрий Н. А.

Донецкая государственная сельскохозяйственная опытная станция НААН Украины

Ключевые слова: устойчивое развитие, органическое производство, органическое земледелие, аграрное предприятие, экологически чистая продукция, сертификация

Исследовано современное состояние органического производства продукции в Украине. Проанализирован международный опыт применения органического земледелия. Определены перспективы дальнейшего развития органического производства в современных условиях Украины, раскрыты экологические, социальные и экономические преимущества внедрения производства экологически чистой сельскохозяйственной продукции в Украине. Охарактеризованы причины, препятствующие производству органической продукции.

Целью работы является изучение основных теоретических подходов к трактовке сущности органического производства, обоснование необходимости стимулирования производства органической продукции аграрными предприятиями в Украине, поиск методов совершенствования ведения органического земледелия путем применения зарубежного опыта стран-лидеров по производству органической продукции.

Результаты. В результате исследования выявлено, что экономическое развитие Украины требует повышения продовольственной безопасности государства, обеспечения населения высококачественными и экологически безопасными продуктами питания. Именно такую безопасность гарантирует органическая продукция, производство которой сейчас является одним из приоритетных направлений развития сельского хозяйства Европейского Союза и многих стран мира.

Исследования позволили установить, что существует ряд преимуществ ведения органического земледелия, а именно: восстановление естественного плодородия почв, повышение качества сельскохозяйственных угодий, уменьшение вредных выбросов, сокращение применения искусственных средств химизации, обеспечение потребительского рынка здоровой качественной продукцией, укрепление экспортного потенциала государства, обеспечение продовольственной безопасности в стране. Поэтому отмечается объективная необходимость развития и внедрения органического производства сельскохозяйственной продукции. Но в противовес этому, существует и ряд препятствий и недостатков ведения органического хозяйства, а именно: низкое количество квалифицированного персонала, недостаточно сформированный спрос на органическую продукцию, неразвитый рынок органической продукции; отсутствие прямых дотаций.

Украина имеет огромный потенциал для ведения органического производства, экспорта органической продукции, потребления ее на внутреннем рынке. Следует отметить, что Украина достигла определенных результатов развития органического производства. В современных рыночных условиях наблюдается положительная тенденция постепенного развития отечественного производства органической сельскохозяйственной продукции. Исследованиями установлено, что отечественные производители органической продукции, в основном, ориентированы на экспорт. Это связано с тем, что внутренний рынок органической продукции на нынешнем этапе еще недостаточно развит, цена на такую продукцию значительно ниже, чем на международных рынках.

Вывод. Таким образом, результаты исследования позволили сделать вывод, что органическое производство является приоритетным направлением развития сельского хозяйства, которое позволяет реализовать концепцию устойчивого развития агросферы за счет социально-экономической и природно-ресурсной сбалансированности и имеет целью обеспечение общества безопасными и качественными продуктами питания, а также сохранение и улучшение состояния окружающей среды. Несмотря на медленное развитие и внедрение такой технологии в производственную деятельность отечественных товаропроизводителей, экономическая и экологическая эффективность такого ведения сельского хозяйства превышает традиционную технологию.

ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTION AS A PROSPECT FOR THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

Chugrii N.A.

Donetsk State Agricultural Experiment Station of NAAS of Ukraine

Key words: sustainable development, organic production, organic farming, agrarian enterprise, ecologically safe products, certification

The current status of organic production in Ukraine was investigated. The international experience of organic farming was analyzed. The prospects of further development of organic production in the modern Ukraine were determined; ecological, social and economic advantages of implementation of ecologically clean agricultural products in Ukraine were revealed. The reasons preventing organic production were characterized.

The objective was to study the basic theoretical approaches to interpretation of the essence of organic production, to rationalize needs for stimulation of the organic production by agricultural enterprises in Ukraine, to find ways to improve the management of organic farming by applying the foreign experience of countries leading in organic production.

Results. It was revealed that the economic development of Ukraine required increasing the state's food security, providing the population with high-quality and ecologically safe food. This type of security is guaranteed by organic products, the production of which is now one of the priorities in the development of agriculture in the European Union and many other countries.

We established that there were a number of advantages of organic farming, in particular: restoring natural fertility of soil, improving the quality of agricultural lands, reducing harmful emissions, reducing the use of artificial chemicals, providing the consumer market with healthy high-quality products, strengthening the state's export potential, ensuring the food security in the country. Therefore, there is an objective need for development and implementation of organic agricultural production. However, in opposition to this, there are a number of obstacles and disadvantages in the organic farming management, in particular: few qualified personnel, insufficiently-formed demand for organic products, undeveloped market of organic products, lack of direct subsidies.

Ukraine has an enormous potential for organic production, export of organic products and consumption of them through the domestic market. It should be noted that Ukraine has achieved certain results in the organic production development. Under the current market conditions, there is a positive trend of gradual development of the domestic organic agricultural production. We elucidated that domestic manufacturers of organic products were mainly export-oriented. This is due to the fact that the domestic market for organic products is not sufficiently developed at the present stage, and prices for such products were much lower than in international markets.

Conclusion. Thus, the study results allowed us to conclude that organic production was a priority in the agricultural development, which makes it possible to fulfill the concept of sustainable development of the agrosphere via socio-economic and nature-resource balance and is aimed at provision of the society with safe and high-quality foods as well as at improvement of the environment. Despite the slow development and implementation of this technology in the production activities of domestic manufacturers, the economic and environmental efficiency of such agricultural management exceeds the traditional technology.

УДК: 633.854.78:631.8

ВПЛИВ БАКТЕРІАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ ТА МІКРОДОБРИВА НА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ

Шакалій С. М.

Полтавська державна аграрна академія

Наведено вплив мікродобрива Реаком та бактеріальних препаратів (Альбобактерин та Поліміксобактерин) на зміну посівних якостей насіння соняшнику протягом 2014–2016 рр. Найвищий рівень збільшення показників енергії проростання та лабораторної схожості насіння забезпечила комплексна обробка насіння біопрепаратами та мікродобривом.

Ключові слова: соняшник, гібрид, сорт, бактеріальні препарати, мікродобриво, енергія проростання, лабораторна схожість, польва схожість

Вступ. У сільському господарстві в широкому масштабі ведуться роботи щодо використання різних методів прискорення процесу розвитку рослин, підвищення врожайності та якості продукції. Важливе значення у сучасних технологіях займає біологізація виробництва.

Однією з основних проблем вирощування соняшнику в Україні є низька та нестабільна за роками врожайність. За останні 10 років вона становила 1,6 т/га, що становить 23–25 % від потенційної продуктивності генотипів [1, 2]. За цих умов виробництво соняшнику із високорентабельного для більшості господарств часто стає збитковим.